

*Załącznik 1e
do Uchwały Nr 2/2021/22 Rady Pedagogicznej Branżowej
Szkoły I stopnia w Siemiatyczach z dnia 31.sierpnia 2021r.
Nr dopuszczenia: G/2021/22-2023/24*

GEOGRAFIA

**Program nauczania dla szkoły branżowej
I stopnia**

Autor:

Sławomir Kurek

Gdynia 2019

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Program a podstawa programowa.....	3
3. Cele programu i materiał nauczania.....	5
4. Sposoby osiągnięcia celów	40
5. Propozycje kryteriów ocen osiągnięć uczniów i metod sprawdzania osiągnięć ucznia	49
6. Organizacja edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	50
7. Literatura	54

1. Wprowadzenie

Program przeznaczony jest do nauczania geografii w klasie pierwszej, drugiej i trzeciej w szkole branżowej I stopnia. Oparty jest na Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej

Podstawa programowa zakłada na realizację programu z geografii przez 94 godziny lekcyjne w ciągu trzech lat.

Program zakłada ciągłość procesu kształcenia, a także wykorzystanie wiedzy i umiejętności uczniów zdobytych na wcześniejszych etapach edukacji. W programie ważne jest nie tylko zdobywanie wiedzy, ale też przede wszystkim kształtowanie umiejętności samodzielnego myślenia, poszukiwania informacji, wykorzystywania zdobytych wiadomości w praktyce. Istotne jest, by uczeń potrafił całościowo postrzegać środowisko geograficzne w ujęciu przyczynowo-skutkowym w różnych aspektach czasowych i przestrzennych. Celem programu jest też zwrócenie uwagi ucznia na procesy geograficzne możliwe do zaobserwowania w pobliżu jego miejsca zamieszkania.

2. Program a podstawa programowa

Program opiera się na podstawie programowej. Zachowano w nim kolejność działów, która jest logiczna i daje możliwość systematycznego uczenia się powiązanych ze sobą treści, zarówno tych łatwiejszych, jak i trudniejszych.

Program umożliwia realizację zawartych w podstawie programowej celów kształcenia ogólnego, a także celów szczegółowych oraz celów wychowawczych.

Istotnym założeniem podstawy programowej jest wykorzystanie potencjału edukacyjnego geografii w zakresie jej walorów poznawczych, kształcących i wychowawczych. W nauczaniu geografii jest bardzo istotne poznawanie własnego kraju i świata jako zintegrowanej całości, w której zjawiska i procesy przyrodnicze oraz społeczno-ekonomiczne są ze sobą ściśle powiązane na zasadach wzajemnych uwarunkowań i zależności. Lekcje geografii powinny sprzyjać zrozumieniu przez ucznia istniejących powiązań i zależności w środowisku geograficznym, zarówno przyrodniczym i społeczno-gospodarczym, jak i w relacji człowiek – przyroda. Uczeń powinien podczas lekcji kształtować wiedzę przydatną w życiu codziennym, zdobywać umiejętności oraz rozwijać pozytywne postawy w odniesieniu do własnego kraju i środowiska, w którym żyje.

Uczniowie powinni zrozumieć sens i warunki realizacji zasad zrównoważonego rozwoju, m.in. przez poznawanie przykładów racjonalnego gospodarowania w środowisku, znaczenia planowania przestrzennego, poprawy jakości życia człowieka, poczucia odpowiedzialności za tworzenie ładu i piękna w miejscach swego zamieszkania.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej lekcje powinny kształtować u uczniów umiejętność określania związków i zależności zachodzących w środowisku geograficznym między poszczególnymi jego elementami (przyrodniczymi, społeczno-

gospodarczymi i kulturowymi), kluczową dla rozumienia wzajemnych relacji przyroda – człowiek, a także umiejętność:

- prowadzenia obserwacji i pomiarów w terenie, analizowania pozyskanych danych i formułowania wniosków na ich podstawie;
- korzystania z różnych źródeł informacji geograficznej;
- myślenia geograficznego, tj. całościowego i syntetyzującego, a także myślenia krytycznego i twórczego;
- formułowania hipotez, ich weryfikowania oraz rozwiązywania problemów praktycznych występujących w środowisku geograficznym;
- oceniania i wartościowania zjawisk i procesów geograficznych, formułowania twierdzeń o prawidłowościach, dokonywania uogólnień i prognozowania.

Bardzo istotne w nauczaniu geografii są aspekty wychowawcze, kształtowanie odpowiednich postaw, takich jak: rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, uwrażliwianie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych, należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego, ponadnarodowego, postawa solidarności społecznej, szacunku i empatii wobec przedstawicieli innych narodów i grup etnicznych, przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, rozumienie pozautilitarnych wartości wybranych elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna. Podstawa programowa uwzględnia także podejście humanistyczne w geografii, przede wszystkim są to aspekty odkrywania i rozumienia przez człowieka środowiska jego życia.

3. Cele programu i materiał nauczania

Cele kształcenia – wymagania ogólne do realizacji w ramach przedmiotu geografia	Treści kształcenia – wymagania szczegółowe	Szczegółowe cele edukacyjne	Materiał nauczania / zagadnienia i problemy
I. Źródła informacji geograficznej – 5 lekcji			
<p>I. Wiedza</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poznanie terminologii geograficznej. 2. Zaznajomienie z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej. <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystanie z planów, map fizycznogeograficznych i społeczno-gospodarczych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, wykresów, diagramów danych statystycznych, tekstów źródłowych, technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych. 2. Interpretowanie treści różnych map. <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata. 2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej i ocenia ich przydatność; – wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznych i podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map; – czyta i interpretuje treści różnych map; – interpretuje dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie znaczenie badań geograficznych dla poznania zjawisk zachodzących w świecie; – wymienia i definiuje różnorodne źródła i metody pozyskiwania informacji geograficznej; – rozróżnia wykres kołowy, liniowy i słupkowy, potrafi odczytać z nich dane; – potrafi odczytać dane przedstawione w tabeli, – rozumie, w jakiej sytuacji stosuje się konkretne typy wykresów; – potrafi konstruować wykres liniowy, słupkowy i kołowy na podstawie danych zamieszczonych w tabeli; – potrafi interpretować dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów; – wskazuje wady i zalety prezentacji wyników za pomocą wykresów statystycznych; – samodzielnie 	<ul style="list-style-type: none"> – źródła informacji geograficznej – wykres kołowy, liniowy i słupkowy, tabela – typy map, typy skali, znaki umowne (kartograficzne) stosowane na mapach

ludzkości.		<p>projektuje tabele z danymi statystycznymi, wykonuje na ich podstawie wykresy;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje cele proponowanych przez siebie analiz statystycznych; – wyciąga wnioski z danych statystycznych; – zna definicję mapy, typy skali, rozróżnia znaki umowne (kartograficzne) stosowane na mapach; – rozróżnia typy map; – wymienia jakościowe i ilościowe metody prezentacji danych na mapie; – klasyfikuje mapy; – potrafi wskazać metody prezentacji danych zjawisk na mapie; – podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map; – umie czytać i interpretować treści różnych map. 	
------------	--	--	--

II. Obserwacje astronomiczne – 4 lekcje

<p>I. Wiedza 1. Poznanie podstawowych relacji między elementami Wszechświata, głównych zjawisk i procesów oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce 1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego; – podaje cechy ruchów Ziemi i charakteryzuje ich następstwa; – przedstawia i porównuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny oraz charakteryzuje budowę Wszechświata; – dostrzega piękno i harmonię Wszechświata 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna teorię Wielkiego Wybuchu; – wymienia elementy Wszechświata; – zna podstawowe pojęcia dotyczące gwiazd; – wskazuje przyrządy, przy pomocy których można obserwować obiekty we Wszechświecie; – opisuje chronologicznie etapy powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – Teoria Wielkiego Wybuchu – elementy Wszechświata – podstawowe pojęcia dotyczące gwiazd – przyrządy, przy pomocy których można obserwować obiekty we Wszechświecie – obrotowa mapa nieba – odległości między obiektami we
---	--	---	---

<p>1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.</p> <p>2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody.</p>	<p>oraz Ziemi widzianej z kosmosu.</p>	<p>Wszechświata;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy ewolucji gwiazd; – zna pojęcia związane z obliczaniem odległości astronomicznych; – rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu; – rozumie zależności między jednostkami astronomicznymi i potrafi je przeliczać; – wyjaśnia działanie obrotowej mapy nieba; – oblicza odległości między obiektami we Wszechświecie; – oblicza współrzędne horyzontalne wybranych obiektów na wieczornym niebie; <ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie prowadzi obserwacje nieba i rejestruje zmiany położenia ciał niebieskich, zapisuje obliczenia, wyciąga wnioski; – wskazuje elementy budowy Układu Słonecznego; – charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego; – charakteryzuje budowę ciał niebieskich we Wszechświecie; – porównuje Ziemię z innymi ciałami niebieskimi tworzącymi Układ Słoneczny; – zna rozmieszczenie ciał niebieskich we Wszechświecie i rozumie ich wzajemne 	<p>Wszechświecie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Układ Słoneczny – ruch obrotowy i ruch obiegowy Ziemi – przesilenie letnie i zimowe, równonoc wiosenna i jesienna
---	--	--	--

		<p>oddziaływania;</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi obliczyć obwód i promień Ziemi metodą Eratostenesa; – potrafi wyjaśnić, dlaczego tak trudno określić dokładny kształt Ziemi; – zna różnicę pomiędzy ruchem obrotowym a ruchem obiegowym Ziemi, potrafi wskazać czas trwania poszczególnych ruchów; – definiuje pojęcie roku zwrotnikowego; – definiuje siłę Coriolisa; – wie, co to jest kalendarz gregoriański i juliański; – zna cechy ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; – wyjaśnia, na czym polega działanie siły Coriolisa; – zna następstwa ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; – potrafi określić prędkość kątową Ziemi. 	
--	--	---	--

III. Dynamika zjawisk atmosferycznych – 4 lekcje

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie różnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi; – omawia mechanizm cyrkulacji atmosferycznej; – wyjaśnia nierównomierny rozkład temperatury 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcie atmosfery i podaje jej skład fizyko-chemiczny; opisuje pionowy przekrój przez atmosferę; -charakteryzuje poszczególne części atmosfery; - wykazuje związek między budową atmosfery a 	<ul style="list-style-type: none"> – budowa atmosfery, procesy zachodzące w atmosferze – zmiany przebiegu temperatury w poszczególnych warstwach atmosfery – temperatura powietrza i jej rozkład na Ziemi – ciśnienie atmosferyczne i cyrkulacja atmosfery
--	--	--	--

<p>(przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego.</p> <p>2. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>3. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.</p> <p>2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody.</p> <p>3. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego.</p>	<p>powietrza i opadów atmosferycznych na Ziemi;</p> <p>– wykazuje zróżnicowanie typów klimatów na Ziemi na podstawie map stref klimatycznych.</p>	<p>zjawiskami i procesami meteorologicznymi;</p> <p>- opisuje zmiany przebiegu temperatury w poszczególnych warstwach atmosfery Ziemi;</p> <p>– podaje, jak zmienia się temperatura powietrza w pionie;</p> <p>– opisuje bilans cieplny Ziemi i atmosfery;</p> <p>– wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi;</p> <p>– przedstawia rozkład temperatury powietrza na Ziemi;</p> <p>– charakteryzuje czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi;</p> <p>– określa, jakie czynniki wpływają na temperaturę wskazanego miejsca na Ziemi;</p> <p>– porównuje mapy izoterm stycznia i lipca oraz wskazuje obszary o największych i najmniejszych amplitudach rocznych, określa przyczyny zróżnicowania amplitud na tych obszarach;</p> <p>– podaje definicję ciśnienia atmosferycznego i jego jednostkę;</p> <p>– rozróżnia podstawowe układy baryczne;</p> <p>– wymienia czynniki</p>	<p>– układy baryczne</p> <p>– fronty atmosferyczne ciepłe i zimne</p> <p>– rozkład opadów na Ziemi</p> <p>– elementy pogody</p> <p>– czynniki klimatotwórcze</p> <p>– strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi</p>
---	---	---	---

		<p>wpływające na wartości ciśnienia atmosferycznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje różnice w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – potrafi przedstawić graficznie niż i wyż; – wyjaśnia mechanizmy cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – rozumie pojęcie frontu atmosferycznego – wymienia rodzaje frontów atmosferycznych; – wymienia główne typy mas powietrza; – rozumie, w jaki sposób powstaje front arktyczny, polarny i równikowy; – wyjaśnia mechanizm powstawania frontów ciepłych i zimnych; – wskazuje zmiany pogody występujące w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych i je interpretuje; – zna zjawiska towarzyszące frontom atmosferycznym; – definiuje pojęcie wiatru i przedstawia podział wiatrów; – wymienia typy opadów atmosferycznych; – rozumie, że ilość opadów w różnych częściach Ziemi jest inna; – opisuje budowę chmur; 	
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje typy opadów atmosferycznych; – opisuje rozkład przestrzenny opadów na Ziemi; – opisuje, jak powstają opady i osady atmosferyczne; – wskazuje czynniki wpływające na rozkład przestrzenny opadów na Ziemi; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o miejscu na Ziemi, w którym zanotowano rekordową (najmniejszą lub największą) ilość opadów i wyjaśnia przyczynę tego zjawiska; – definiuje pojęcie klimatu; – podaje czynniki wpływające na klimat – wskazuje rolę różnych czynników w kształtowaniu klimatu; – wyjaśnia, co decyduje o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi; – charakteryzuje czynniki warunkujące klimat wybranego miejsca na Ziemi; – wymienia strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi; – opisuje typy klimatów na Ziemi; – podaje uwarunkowania cech klimatów strefowych i astrefowych; – rozpoznaje strefy 	
--	--	---	--

		<p>klimatyczne i typy klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych.</p>	
<p>IV. Dynamika procesów hydrologicznych – 5 lekcji</p>			
<p>I. Wiedza 1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji. 2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej. 3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda. 4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce 1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego. 2. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań. 3. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia zróżnicowanie rodzajów i wielkości zasobów wód na Ziemi; – omawia układ powierzchniowych prądów morskich oraz ocenia ich wpływ na życie i gospodarkę człowieka; – wyjaśnia zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi; – podaje przykłady miejsc występowania lodowców na świecie i ocenia wpływ współczesnych zmian klimatycznych na ich zasięg.</p>	<p>Uczeń: – zna pojęcie hydrosfery; – opisuje zasoby wodne na Ziemi; – wyjaśnia zróżnicowanie i wielkości zasobów wodnych na Ziemi; – rozróżnia pojęcia oceanu i morza – wymienia oceany na Ziemi i określa ich lokalizację na mapie; – wymienia i charakteryzuje typy mórz i podaje ich przykłady; – wyjaśnia, czym są prądy morskie; – wymienia i charakteryzuje typy prądów morskich; – podaje przyczyny powstawania prądów morskich; – na podstawie mapy opisuje mechanizm krążenia prądów morskich w oceanach; – wymienia i charakteryzuje elementy sieci rzecznej i parametry rzeki; – wskazuje na mapie zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie, sieci rzeczne na Ziemi;</p>	<p>– hydrosfera – zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi – oceany i morza – prądy morskie: przyczyny powstawania i ich rodzaje – zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi – lodowce i lądolody: przyczyny powstawania i ich rozmieszczenie – gospodarcze skutki zanikania pokrywy lodowej</p>

<p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.</p> <p>2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody.</p> <p>3. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia lodowca, wiecznej zmarzliny; – klasyfikuje lodowce; – wymienia warunki sprzyjające tworzeniu się lodowców; – opisuje typy lodowców; – wskazuje na mapie obszary występowania lodowców; – wyjaśnia, jak powstają lodowce; – wymienia przyczyny zanikania pokrywy lodowcowej na świecie; – wskazuje, gdzie na świecie obserwuje się zanikanie lodowców; – wyjaśnia mechanizm zanikania pokrywy lodowcowej. 	
--	--	--	--

V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych – 6 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek –</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery; – wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (ruchy górotwórcze, wulkanizm, trzęsienia ziemi); – charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) oraz skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców, łądolodu i mórz 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia i opisuje warstwy skorupy ziemskiej; – wymienia zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową; – opisuje zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową; – wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych; – podaje przykłady stref spreadingu, subdukcji i kolizji na podstawie ryciny przedstawiającej 	<ul style="list-style-type: none"> – budowa wnętrza Ziemi – tektonika płyt litosfery – podział i geneza skał oraz ich gospodarcze zastosowanie – procesy endogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – wulkanizm i trzęsienia ziemi – procesy endogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – ruchy górotwórcze – procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – wietrzenie, działalność wód
---	---	--	---

<p>przyroda.</p> <p>4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego.</p> <p>2. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>3. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.</p> <p>2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody.</p> <p>3. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego.</p>	<p>oraz wietrzenia;</p> <p>– rozpoznaje wybrane rodzaje skał oraz przedstawia ich gospodarcze zastosowanie.</p>	<p>tektonikę płyt;</p> <p>– wymienia i opisuje rodzaje skał;</p> <p>– wyróżnia główne minerały skałotwórcze;</p> <p>– przedstawia gospodarcze zastosowania skał;</p> <p>– klasyfikuje skały;</p> <p>– przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i metamorficznych;</p> <p>– rozpoznaje wybrane rodzaje skał;</p> <p>– wymienia główne procesy wewnętrzne prowadzące do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, plutonizm, trzęsienia ziemi);</p> <p>– przedstawia podział wulkanów;</p> <p>– wie, na czym polega trzęsienie ziemi;</p> <p>– wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, plutonizm, trzęsienia ziemi);</p> <p>– opisuje budowę wulkanów;</p> <p>– wskazuje lokalizację wulkanów na Ziemi;</p> <p>– wskazuje regiony występowania trzęsień ziemi;</p> <p>– opisuje skutki trzęsień ziemi;</p> <p>– wymienia i opisuje typy genetyczne gór;</p> <p>– opisuje przebieg procesów</p>	<p>płynących oraz fal morskich</p> <p>– procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi</p> <p>– rzeźbotwórcza działalność lodowców oraz wiatru</p>
--	---	---	--

		<p>górotwórczych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – wymienia zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego; – charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – charakteryzuje rodzaje wietrzenia fizycznego i chemicznego, krasowienia; – wyjaśnia skutki rzeźbotwórczej działalności rzek i mórz; – opisuje produkty i formy powstałe w wyniku procesów wietrzenia; – wymienia typy rzeźby polodowcowej; – opisuje i formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich, lądolodu oraz wiatru. 	
--	--	---	--

VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie – 3 lekcje

<p>I. Wiedza 1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p>	<p>Uczeń: – wyróżnia cechy głównych typów gleb w Polsce oraz ocenia ich przydatność rolniczą; – wyjaśnia zależności między</p>	<p>Uczeń: – definiuje pojęcie gleby; – wymienia i opisuje czynniki glebotwórcze; – wymienia i opisuje poziomy glebowe; – przedstawia przebieg</p>	<ul style="list-style-type: none"> – procesy glebotwórcze – typy genetyczne gleb i ich przydatność rolnicza – strefowość roślinna
--	--	---	--

<p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego.</p> <p>2. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>3. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.</p> <p>2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody.</p> <p>3. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p>	<p>klimatem a występowaniem formacji roślinnych w układzie strefowym na Ziemi.</p>	<p>głównych procesów glebotwórczych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przydatność rolniczą gleb i podaje klasę bonitacyjną; – poznaje i opisuje typy gleb i ich rozmieszczenie w Polsce; – wymienia i opisuje czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – wymienia i opisuje strefy roślinności na Ziemi; – opisuje strefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego (w zależności od szerokości geograficznej i wysokości npm) – wykazuje zależność między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym na wybranych przykładach; – omawia czynniki wpływające na piętrowość roślinną w wybranym masywie górskim na świecie. 	
---	--	--	--

4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego.			
--	--	--	--

VII. Środowisko przyrodnicze Polski – 6 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie różnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie główne regiony fizyczno-geograficzne Polski; – charakteryzuje na podstawie map rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych Polski oraz określa ich znaczenie gospodarcze; – charakteryzuje klimat Polski, posługując się mapami elementów klimatu i danymi klimatycznymi; – charakteryzuje sieć wodną Polski; – wyjaśnia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych regionach Polski; – uzasadnia konieczność działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce oraz przedstawia różne formy ochrony przyrody w Polsce. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna kryteria podziału na regiony fizyczno-geograficzne wg Kondrackiego – wskazuje na mapie główne regiony fizyczno-geograficzne Polski; – przedstawia cechy ukształtowania powierzchni wybranych regionów fizyczno-geograficznych Polski; – rozróżnia na podstawie materiałów źródłowych główne cechy wybranych krajobrazów Polski; – przedstawia rozmieszczenie surowców mineralnych występujących na obszarze Polski; – omawia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych; – charakteryzuje główne cechy klimatu Polski; – określa zróżnicowanie sieci wodnej Polski; – wyjaśnia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych regionach Polski; – przedstawia zróżnicowanie form ochrony przyrody w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> – podział Polski na regiony fizyczno-geograficzne na podstawie mapy fizycznej Polski (wg. Kondrackiego) – określanie głównych cech krajobrazu na przykładzie wybranych regionów fizyczno-geograficznych Polski – analiza rozmieszczenia surowców mineralnych Polski na podstawie mapy z atlasu geograficznego – analiza wielkości zasobów i wydobycia poszczególnych surowców na podstawie danych z rocznika statystycznego – zastosowanie gospodarcze surowców – czynniki wpływające na klimat Polski – zróżnicowanie wybranych elementów klimatu Polski – analiza klimatogramów – główne cechy sieci rzecznej – obszary deficytowe zasobów wodnych w
---	--	---	---

<p>i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>6. Interpretowanie treści różnych map.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz</p>		<p>– omawia rozmieszczenie obszarów chronionych w Polsce;</p> <p>– przedstawia działania na rzecz ochrony przyrody w Polsce.</p>	<p>Polsce</p> <p>– formy ochrony przyrody w Polsce</p> <p>– rozmieszczenie parków narodowych w Polsce</p>
---	--	--	---

przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata. 4. Przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.			
--	--	--	--

Klasa II

I. Rozwój społeczno-gospodarczy świata – 5 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Zaznajomienie z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej.</p> <p>2. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>3. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>4. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>6. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej,</p>	<p>Uczeń:</p> <p>–posługuje się mapą podziału politycznego świata do analizy procesów społeczno-ekonomicznych;</p> <p>–przedstawia pozytywne i negatywne skutki procesów integracji politycznej i gospodarczej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej;</p> <p>– wskazuje na mapie miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych i podaje przykłady aktów terrorystycznych w wybranych regionach świata w XXI wieku;</p> <p>– analizuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników rozwoju – PKB na jednego mieszkańca, Wskaźnika Rozwoju</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia współczesne zmiany na mapie politycznej świata;</p> <p>– wymienia czynniki wpływające na aktualny podział polityczny świata;</p> <p>– opisuje rozwój terytorialny Unii Europejskiej;</p> <p>– omawia integrację gospodarczą państw na przykładzie innych organizacji międzynarodowych;</p> <p>– wymienia i opisuje wybrane współczesne konflikty zbrojne i omawia ich konsekwencje jego przyczyny;</p> <p>– wymienia i charakteryzuje mierniki określające poziom rozwoju gospodarczego;</p> <p>– wymienia kraje wysoko rozwinięte i rozwijające się według różnych kryteriów;</p> <p>– opisuje strukturę wytwarzania PKB w krajach wysoko rozwiniętych, rozwijających się i najsłabiej rozwiniętych.</p>	<p>– podział polityczny świata</p> <p>– czynniki wpływające na współczesny podział polityczny świata</p> <p>– procesy integracji politycznej i gospodarczej na przykładzie Unii Europejskiej i innych organizacji międzynarodowych</p> <p>– geneza i rozmieszczenie wybranych konfliktów zbrojnych</p> <p>– rozwój gospodarczy państw świata i jego mierniki</p> <p>– przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju gospodarczego krajów świata</p> <p>– znaczenie rolnictwa, przemysłu i usług w strukturze PKB w wybranych krajach świata</p>
---	---	---	---

<p>ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego). 2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata. 3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań. 4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym. 5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata. 2. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami 	<p>Społecznego. (HDI), Wskaźnika Ubóstwa Społecznego (HPI).</p>		
---	---	--	--

<p>cywilizacyjnymi ludzkości.</p> <p>3. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p>			
--	--	--	--

II. Rozwój demograficzny ludności – 8 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Interpretowanie treści różnych map.</p> <p>2. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obszary koncentracji ludności i małej gęstości zaludnienia oraz określa czynniki i prawidłowości w zakresie rozmieszczenia ludności świata; – analizuje i wyjaśnia zmiany liczby ludności świata oraz przestrzenne zróżnicowanie wielkości wskaźników: urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego; – wykazuje znaczenie struktury wieku i wykształcenia ludności w rozwoju gospodarczym państw; – omawia przyczyny procesu starzenia się ludności oraz zróżnicowanie tego procesu na świecie; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obszary koncentracji ludności oraz regiony słabo zaludnione na świecie; – charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności; – określa zmiany w liczbie ludności w różnych regionach świata i wskazuje czynniki wpływające na dynamikę zaludnienia; – definiuje pojęcia ruchu naturalnego ludności, przyrostu naturalnego, dzietności, migracji, starzenia się ludności; – omawia zróżnicowanie natężenia urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego; – klasyfikuje migracje, przedstawia ich zróżnicowanie na świecie oraz omawia problem migracji zagranicznych i uchodźstwa;– charakteryzuje strukturę narodowościową, ludności świata; 	<ul style="list-style-type: none"> – obszary o wysokiej i niskiej gęstości zaludnienia – wskaźnik dynamiki zaludnienia – obszary wzrostu i spadku liczby ludności (depopulacja) – ruch naturalny ludności i jego elementy – wskaźnik przyrostu naturalnego i salda migracji – współczynnik dzietności i jego zróżnicowanie – struktura wieku ludności i kryteria podziału na grupy wieku – czynniki, i zróżnicowanie procesu starzenie się ludności – kierunki migracji na świecie – zróżnicowanie narodowościowe – urbanizacja, osadnictwo miejskie i wiejskie
---	--	---	--

<p>elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>3. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>4. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>5. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>6. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. 2. Przełamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności.</p>	<p>– charakteryzuje główne kierunki, przyczyny i konsekwencje migracji ludności na świecie;</p> <p>– charakteryzuje strukturę narodowościową ludności świata i Polski, -analizuje zróżnicowanie etniczne w wybranych regionach świata oraz uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i pokrewnym formom nietolerancji na świecie;</p> <p>-określa główne przyczyny i skutki urbanizacji oraz analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji na świecie i w Polsce;</p> <p>-identyfikuje główne czynniki i skutki rozwoju obszarów wiejskich na świecie i w Polsce oraz wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi.</p>	<p>definiuje pojęcie urbanizacji i wymienia etapy rozwoju miast. - opisuje zmiany we współczesnym osadnictwie wiejskim.</p>	
---	--	---	--

III. Współczesne kierunki rozwoju gospodarczego na świecie – 6 lekcji			
<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Interpretowanie treści różnych map.</p> <p>2. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia przyczyny zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski;</p> <p>– charakteryzuje przejawy procesów globalizacji w aspekcie gospodarczym, społecznym i politycznym, dyskutuje na temat skutków tego procesu dla Polski i podaje ich przykłady na podstawie własnych obserwacji;</p> <p>– wnioskuje na podstawie dostarczonych informacji o kierunkach rozwoju gospodarczego Polski;</p> <p>– dyskutuje na temat problemów rynku pracy w Polsce;</p> <p>– charakteryzuje główne cechy gospodarki opartej na wiedzy oraz społeczeństwa informacyjnego;</p> <p>– uzasadnia znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym;</p> <p>– poddaje refleksji</p>		

<p>3. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>4. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>5. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>6. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. 2. Przelamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności.</p>	<p>problem wpływu konsumpcjonizmu, pracoholizmu i presji gospodarczej związanej z maksymalizacją zysków na zdrowie i życie człowieka oraz jego więzi rodzinne.</p>		
<p>IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo – 5 lekcji</p>			

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie; – wyjaśnia zasięg geograficzny głównych upraw i chowu zwierząt na świecie; – wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce oraz uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi; – dyskutuje na temat możliwości wykorzystania zasobów biologicznych morza i wód śródlądowych, rozwoju akwakultury w kontekście zachowania równowagi ekosystemów wodnych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa funkcje rolnictwa w gospodarce i przestrzeni geograficznej; – ocenia środowisko przyrodnicze w zakresie warunków dla rozwoju rolnictwa; – omawia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa; – określa zróżnicowanie użytkowania ziemi na przykładach krajów z różnych kontynentów; – definiuje pojęcie produkcji roślinnej; – dokonuje klasyfikacji roślin uprawnych na świecie; – wymienia czołowych producentów wybranych upraw na świecie; – określa zależności pomiędzy typem klimatu, glebami a uprawami roślinnymi na wybranych przykładach; – definiuje pojęcie produkcji zwierzęcej; – określa produkty pochodzące z produkcji zwierzęcej; – określa czynniki kształtujące wielkość i kierunki produkcji zwierzęcej; – określa zasięg geograficznych chowu wybranych gatunków zwierząt; – określa funkcję lasów w środowisku przyrodniczym 	<ul style="list-style-type: none"> – analiza wybranych cech środowiska przyrodniczego pod kątem rozwoju rolnictwa – rola czynników ekonomicznych, politycznych, struktury agrarnej oraz poziomu kultury rolnej w rozwoju rolnictwa – analiza danych statystycznych (z bazy FAOSTAT) dotyczących struktury użytkowania ziemi (stan i dynamika) – analiza wybranych upraw na świecie na podstawie danych statystycznych FAO – analiza zbiorów i plonów wybranych upraw – rozmieszczenie wybranych upraw roślinnych na świecie – zróżnicowanie pogłowia wybranych gatunków zwierząt – typy zbiorowisk leśnych w różnych strefach klimatycznych - analiza lesistości (stan i zmiany) na podstawie danych statystycznych - przyczyny deforestacji - znaczenie gospodarki leśnej - pozyskanie drewna w wybranych krajach - charakterystyka rodzajów gospodarki morskiej - analiza danych
--	---	--	---

<p>zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p>		<p>– omawia zróżnicowanie powierzchni leśnych i ich skład gatunkowy w różnych typach klimatu;</p> <p>- wymienia przykłady krajów o największej i najmniejszej lesistości;</p> <p>– wyjaśnia przyczyny zmian w lesistości;</p> <p>– omawia gospodarcze wykorzystanie lasów;</p> <p>– wskazuje największe zagrożenia dla lasów;</p> <p>– omawia cechy gospodarki morskiej i jej zagrożenia;</p> <p>– definiuje rybołówstwo i podaje jego podział;</p> <p>– wskazuje największe łowiska ryb;</p> <p>– wymienia przykłady krajów o największych połowach morskich oraz o największym spożyciu ryb.</p>	<p>statystycznych dotyczących połowów morskich i spożycia ryb</p> <p>– zagrożenia zasobów morskich</p>
<p>V. Przemysł i budownictwo – 6 lekcji</p>			

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zmieniającą się rolę czynników lokalizacji przemysłu oraz ich wpływ na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu; – porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii oraz analizuje gospodarcze i społeczne korzyści rozwoju nowoczesnego przemysłu; – analizuje przebieg i konsekwencje procesów deindustrializacji w wybranych państwach świata oraz uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy i Polski; – charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii, z uwzględnieniem podziału na źródła odnawialne i nieodnawialne, porównuje strukturę produkcji energii w Polsce ze strukturą w innych krajach oraz wyjaśnia wpływ struktury przemysłu i źródeł 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie przemysłu w gospodarce krajów oraz jego zmieniającą się rolę; – dokonuje podziału czynników lokalizacji przemysłu; – omawia czynniki lokalizacji przemysłu i ich zmiany w czasie; – wskazuje rozmieszczenie wybranych okręgów przemysłowych w Polsce i na świecie i opisuje wybrane przykłady; – wyjaśnia proces restrukturyzacji przemysłu na wybranych przykładach; – omawia cechy i rodzaje przemysłu zaawansowanych technologii; – wskazuje przykłady lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii; – wymienia czynniki rozwoju budownictwa; – wyjaśnia, co to jest proces deindustrializacji i reindustrializacji; – wskazuje działania przyczyniające się do zmniejszenia zużycia energii; – definiuje odnawialne i nieodnawialne źródła energii oraz dokonuje ich podziału; – omawia rozmieszczenie i poziom wydobycia najważniejszych 	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany w strukturze przemysłu – podział i charakterystyka czynników lokalizacji przemysłu – korzyści i niekorzyści aglomeracji i proces deglomeracji przemysłu – zmiany czynników lokalizacji przemysłu w czasie – podział obszarów koncentracji przemysłu – rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i ich zmiany – cechy przemysłu zaawansowanych technologii – podział przemysłu zaawansowanych technologii – analiza procesów deindustrializacji i reindustrializacji – podział źródeł energii, – rozmieszczenie i wydobycie surowców energetycznych – dyskusja na temat źródeł odnawialnych i nieodnawialnych – analiza różnicowania wielkości produkcji energii elektrycznej na świecie – struktura produkcji energii elektrycznej na świecie w wybranych krajach na podstawie danych
<p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p>			

<p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p>	<p>energii na środowisko przyrodnicze;</p> <p>– przedstawia rolę budownictwa w gospodarce Polski i podaje argumenty przemawiające za koniecznością dostosowania stylu budownictwa do danego krajobrazu.</p>	<p>surowców energetycznych;</p> <p>– omawia pozytywne i negatywne skutki wykorzystywania odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii;</p> <p>– omawia strukturę produkcji energii elektrycznej;</p> <p>– opisuje główne cechy wytwarzania energii elektrycznej z różnych źródeł;</p> <p>– wyjaśnia rolę budownictwa w gospodarce w Polsce i na świecie;</p> <p>– wskazuje potrzebę zharmonizowania stylu budownictwa ze środowiskiem przyrodniczym i uwarunkowaniami kulturowymi na wybranych przykładach.</p>	<p>statystycznych</p> <p>– analiza cech budownictwa i jego znaczenia w gospodarce</p> <p>– regionalne style budownictwa na wybranych przykładach (np. Alpy, Podhale, Kaszuby)</p>
---	---	--	---

VI. Rola usług we współczesnej gospodarce – 4 lekcje

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– charakteryzuje zróżnicowanie sektora usługowego i analizuje jego strukturę w Polsce i innych wybranych</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– dokonuje podziału usług według różnych kryteriów;</p> <p>– wyjaśnia rolę usług we współczesnej gospodarce;</p>	<p>– analiza udziału usług w strukturze zatrudnienia w Polsce i wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych</p>
--	---	---	---

<p>oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i</p>	<p>krajach świata;</p> <p>– wyjaśnia znaczenie usług komunikacyjnych (transportu i łączności), edukacyjnych, finansowych i turystycznych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata;</p> <p>– przedstawia zalety i wady różnych rodzajów transportu oraz charakteryzuje uwarunkowania ich rozwoju w Polsce;</p> <p>– na podstawie zebranych informacji, danych statystycznych i map formułuje wnioski dotyczące atrakcyjności wybranych regionów turystycznych świata.</p>	<p>– określa zróżnicowanie sektora usług w Polsce i na przykładzie wybranych krajów świata;</p> <p>– przedstawia podział transportu według różnych kryteriów;</p> <p>– charakteryzuje gęstość sieci transportowej (drogi i sieć kolejowa) na świecie;</p> <p>– charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu;</p> <p>– omawia rolę transportu lotniczego we współczesnych przewozach pasażerskich;</p> <p>– omawia zmiany znaczenia transportu kolejowego i perspektywy jego rozwoju na tle gwałtownego rozwoju motoryzacji;</p> <p>– opisuje wpływ inwestycji w zakresie infrastruktury transportowej na środowisko przyrodnicze (autostrady, obwodnice, lotniska);</p> <p>– definiuje społeczeństwo informacyjne;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega telekomunikacja satelitarna i światłowodowa;</p> <p>– ocenia rolę telekomunikacji we współczesnej gospodarce i życiu codziennym;</p>	<p>– zróżnicowanie struktury usług w Polsce i wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych</p> <p>– klasyfikacja transportu – rozwój transportu kolejowego (historycznie i współcześnie; koleje dużych prędkości, terminale i centra logistyczne, rozwój kolei podziemnych)</p> <p>– analiza sieci kolejowej na podstawie map tematycznych</p> <p>– rozwój transportu samochodowego</p> <p>– analiza gęstości dróg i autostrad na podstawie mapy tematycznej – analiza połączeń lotniczych na podstawie danych Eurostat</p> <p>– rozmieszczenie głównych lotnisk na podstawie mapy tematycznej</p> <p>- cechy charakterystyczne transportu wodnego i przesyłowego (przeładunki portów, sieć gazociągów i ropociągów)</p> <p>- analiza zmian w liczbie użytkowników internetu na świecie (www.</p>
--	---	---	--

<p>umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę usług edukacyjnych we współczesnej gospodarce; – ocenia rolę usług finansowych w rozwoju innych sektorów gospodarki; – opisuje rozmieszczenie najważniejszych centrów finansowych na świecie – opisuje podział turystyki według różnych kryteriów; – omawia czynniki wpływające na rozwój turystyki; – ocenia społeczno-gospodarcze znaczenie turystyki; – opisuje cechy i rozmieszczenie najważniejszych regionów turystycznych na świecie; – omawia zagospodarowanie turystyczne na wybranych przykładach. 	<p>internetworldstats.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> – zróżnicowanie poziomu analfabetyzmu na świecie – analiza rozmieszczenia centrów finansowych (giełdy, siedziby największych banków) – dyskusja o rodzajach turystyki i jej znaczeniu we współczesnym świecie – analiza ruchu turystycznego w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych (UNWTO) – przykłady zagospodarowania turystycznego w wybranych regionach świata (internet)
---	--	---	---

Klasa III

I. Społeczeństwo i gospodarka Polski – 11 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie różnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozmieszczenie ludności w Polsce; – analizuje strukturę demograficzną ludności Polski na podstawie danych liczbowych i piramidy wieku i płci oraz wyjaśnia zmiany liczby ludności, przyrostu naturalnego i rzeczywistego ludności Polski; – podaje przyczyny migracji wewnętrznych i zewnętrznych, główne kierunki emigracji Polaków oraz przedstawia sytuację migracyjną w swoim regionie; – wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia, podaje przyczyny bezrobocia i analizuje przestrzenne różnicowanie rynku pracy w Polsce; – omawia procesy urbanizacyjne i zmiany osadnictwa wiejskiego w Polsce, wiążąc je z przemianami społecznymi i gospodarczymi; – analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój i rozmieszczenie produkcji rolnej w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje regiony o dużej i małej gęstości zaludnienia w Polsce; – identyfikuje prawidłowości związane z rozmieszczeniem ludności w Polsce; – analizuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce; – definiuje kryteria i dokonuje podziału ludności wg wieku; – identyfikuje obszary o wysokim udziale ludności w starszym wieku oraz obszary o niskim udziale ludności młodej;– opisuje zmiany w strukturze wieku ludności Polski; – wyjaśnia, na czym polega proces starzenia się ludności, jakiego są jego uwarunkowania i konsekwencje; – wskazuje regiony o wzroście i spadku liczby ludności w Polsce na podstawie mapy tematycznej w atlasie i danych statystycznych (według województw i powiatów); – wskazuje różnicowanie poszczególnych elementów ruchu naturalnego ludności w Polsce (urodzenia, zgonu, przyrost naturalny, współczynnik dzietności); 	<ul style="list-style-type: none"> – gęstość zaludnienia w wybranych miastach i gminach wiejskich – podział ludności na grupy wiekowe – analiza statystyczna udziałów procentowych grup wieku i ich zmian – wskaźniki obciążenia ekonomicznego – proces starzenia się ludności i jego konsekwencje – analiza zmian liczby ludności Polski (wskaźnik dynamiki zaludnienia) na podstawie danych statystycznych – analiza współczynnika przyrostu rzeczywistego ludności – analiza zmian w zaludnieniu na podstawie mapy tematycznej – analiza współczynników przyrostu naturalnego, urodzeń, zgonów i współczynnika dzietności na przykładzie danych statystycznych; – analiza danych statystycznych (saldo migracji według powiatów oraz rozmieszczenie Polaków zagranicą) – czynniki wpływające na
<p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i</p>			

<p>w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>6. Interpretowanie treści różnych map.</p>	<p>Polsce;</p> <p>– podaje przyczyny i kierunki przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. oraz ocenia możliwości rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce;</p> <p>– ocenia stan gospodarki morskiej Polski;</p> <p>– analizuje przyczyny zmian i zróżnicowanie sieci transportu w Polsce;</p> <p>– przedstawia główne walory turystyczne Polski.</p>	<p>– omawia zróżnicowanie natężenia i kierunków migracji oraz ich zmiany w okresie od początku transformacji społeczno-gospodarcze po wejściu do Unii Europejskiej;</p> <p>– wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych i zagranicznych Polaków;</p> <p>– omawia strukturę zatrudnienia Polski wg głównych sektorów gospodarki;</p> <p>– wyjaśnia zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce;</p> <p>– wyjaśnia zmiany w osadnictwie miejskim i wiejskim;</p> <p>– określa wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce;</p> <p>– omawia zróżnicowanie poziomu rozwoju rolnictwa w Polsce;</p> <p>– wyjaśnia przemiany, jakie zaszły w przemyśle Polski po 1989 r.;</p> <p>– ocenia perspektywy rozwoju przemysłu wysokich technologii w Polsce;</p> <p>– określa rolę przemysłu Polski na tle świata;– analizuje rozmieszczenie sieci transportu w Polsce (drogowy, kolejowy, wodny, lotniczy);</p>	<p>migrację zagraniczną i konsekwencje migracji</p> <p>– analiza danych statystycznych (pracujący, podmioty gospodarcze, stopa bezrobocia)</p> <p>– analiza zmian w osadnictwie miejskim i wiejskim</p> <p>– podział rolnictwa.</p> <p>– przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce</p> <p>– zróżnicowanie poziomu rozwoju rolnictwa w Polsce (wskaźniki – liczba ciągników na 100 ha, zużycie nawozów)</p> <p>– procesy restrukturyzacji przemysłu</p> <p>– zmiany w koncentracji przemysłu</p> <p>– rola przemysłu wysokich technologii</p> <p>– produkcja przemysłowa w Polsce na tle innych krajów świata (na przykładzie wybranych wyrobów)</p> <p>– analiza sieci transportu na podstawie map tematycznych</p> <p>– wybrane obiekty dziedzictwa kulturowego w regionie</p> <p>– cechy wybranych regionów turystycznych w Polsce</p>
<p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p> <p>4. Przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i</p>			

obywatelskiej.		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia uwarunkowania rozwoju i strukturę transportu w Polsce; – określa zmiany w strukturze transportu w Polsce po 1989 r.; – omawia dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe wybranego regionu w Polsce. 	
----------------	--	--	--

II. Zróżnicowanie społeczno-kulturowe Polski – 6 lekcji

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>5. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zróżnicowanie etnograficzne Polski; – porównuje poziom życia ludności (w zakresie stanu środowiska, warunków mieszkaniowych, infrastruktury komunalnej, dostępu do kultury, oświaty i ochrony zdrowia) w wybranych regionach Polski; – dyskutuje na temat zalet i wad życia na wsi i w miastach różnej wielkości oraz w wybranych regionach; – identyfikuje cechy indywidualne wybranych miast w Polsce; – dostrzega wartość partycypacji społecznej w działaniach na rzecz 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rozmieszczenie wybranych grup etnograficznych w Polsce; – charakteryzuje wybrane grupy etnograficzne; – analizuje poziom życia ludności w wybranych regionach Polski; – dyskutuje na temat pozytywnych i negatywnych aspektów mieszkania na wsi i w mieście; – omawia cechy największych miast w Polsce; – omawia wybrane działania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego; – charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce na podstawie wybranych wskaźników; 	<ul style="list-style-type: none"> – grupy etnograficzne w Polsce – zróżnicowanie poziomu życia w Polsce – zróżnicowanie miejskiego i wiejskiego stylu życia i jego zmiany – działanie na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego (przykłady) – ograniczanie wykluczenia społecznego
--	---	---	--

<p>zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>6. Interpretowanie treści różnych map.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami</p>	<p>rozwoju lokalnego i regionalnego, w tym poprawy jakości życia;</p> <p>– analizuje dane dotyczące regionalnego zróżnicowania ubóstwa,</p> <p>– wykazuje znaczenie solidarności społecznej oraz proponuje działania na rzecz ograniczania biedy i wykluczenia społecznego w Polsce.</p>	<p>– wskazuje działania na rzecz poprawy jakości życia i ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego w Polsce.</p>	
--	--	---	--

<p>zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>2. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p> <p>4. Przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.</p> <p>5. Przelamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności.</p>			
--	--	--	--

III. Uwarunkowania przyrodnicze gospodarczej działalności człowieka – 4 lekcje

<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wykazuje związki kierunków produkcji rolnej, w tym struktury upraw i chowu zwierząt, z klimatem, ukształtowaniem powierzchni, żyznością gleb i zasobami wodnymi; – wyjaśnia związki między 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje współzależności pomiędzy klimatem, żyznością gleb, ukształtowaniem powierzchni i zasobami wodnymi a produkcją rolną (produkcją roślinną i zwierzęcą) – podaje przykłady przyrodniczych uwarunkowań 	<ul style="list-style-type: none"> – analiza współzależności między czynnikami przyrodniczymi rolnictwa a rodzajem działalności rolniczej – analiza wpływu przyrodniczych uwarunkowań na kierunki produkcji rolnej na podstawie map tematycznych
---	---	--	--

<p>(przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>5. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p> <p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności</p>	<p>występowaniem surowców mineralnych a kierunkami rozwoju przemysłu i strukturą towarową handlu zagranicznego;</p> <p>– prezentuje przykłady sposobów pokonywania przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej człowieka i ocenia ich zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p>	<p>rolnictwa na kierunki produkcji rolnej;</p> <p>- identyfikuje współzależności pomiędzy rozmieszczeniem surowców mineralnych a kierunkami rozwoju przemysłu i strukturą towarową handlu zagranicznego w wybranych krajach;</p> <p>– identyfikuje przykłady pokonywania ograniczeń zasobów środowiska przyrodniczego przez gospodarczą działalność człowieka;</p> <p>– ocenia rolę środowiska przyrodniczego dla gospodarki człowieka z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.</p>	<p>– analiza współzależności pomiędzy rozmieszczeniem surowców mineralnych a kierunkami rozwoju przemysłu i strukturą towarową handlu zagranicznego w wybranych krajach na przykładzie map tematycznych i danych statystycznych</p> <p>– zmiany w wykorzystywaniu zasobów środowiska przyrodniczego przez człowieka wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym w przeszłości i współcześnie.</p>
---	---	--	--

<p>geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości.</p> <p>2. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>3. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p>			
<p>IV. Relacje człowiek – środowisko geograficzne – 7 lekcji</p>			
<p>I. Wiedza</p> <p>1. Poznanie różnicowania środowiska geograficznego,</p>	<p>Uczeń: – wykazuje wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu na przykładzie</p>	<p>Uczeń: – omawia wpływ działalności gospodarczej człowieka na atmosferę ze</p>	<p>– dyskusja na temat przyczyn i skutków globalnych zmian klimatu– analiza przyczyn i skutków kwaśnych opadów i</p>

<p>głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.</p> <p>2. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.</p> <p>3. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda.</p> <p>4. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>5. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.</p> <p>II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce</p> <p>1. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).</p> <p>2. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.</p> <p>3. Dostrzeganie problemów w środowisku geograficznym i proponowanie ich rozwiązań.</p>	<p>wybranych miejscowości, podaje przyczyny jego powstawania oraz proponuje sposoby zapobiegania jego występowaniu;</p> <p>– ocenia korzyści i negatywny wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych (np. Zapory Trzech Przełomów na Jangcy, Wysokiej Tamy na Nilu, zapory na rzece Omo zasilającej Jezioro Turkana) na środowisko geograficzne;</p> <p>– analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej, w tym płodozmianu i monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt, na środowisko przyrodnicze;</p> <p>– wyjaśnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie oraz dostrzega konieczność rekultywacji terenów pogórnich;</p> <p>– analizuje</p>	<p>szczególnym uwzględnieniem zmian klimatycznych (globalne ocieplenie);</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i konsekwencje powstawania smogu;</p> <p>– omawia przyczyny i proponuje sposoby zapobiegania powstawaniu smogu;</p> <p>– wskazuje przyczyny powstawania wielkich inwestycji hydrologicznych na świecie;</p> <p>– ukazuje funkcjonowanie wielkich inwestycji hydrologicznych na wybranych przykładach;</p> <p>– ocenia pozytywne i negatywne skutki wielkich inwestycji hydrologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na środowisko przyrodnicze</p> <p>– ocenia negatywne skutki działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze (chemizacja, nadmierny wypas, erozja gleb, nadmierny pobór wody);</p> <p>– podaje sposoby zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego w wyniku działalności rolniczej;– ocenia negatywne skutki działalności górniczej na środowisko przyrodnicze (kopalnie</p>	<p>smogu</p> <p>– analiza najbardziej zanieczyszczonych pod względem jakości powietrza miast w Polsce/ Europie i na świecie na podstawie danych statystycznych</p> <p>– analiza rozmieszczenia wielkich inwestycji hydrologicznych</p> <p>– analiza lokalizacji wielkich inwestycji hydrologicznych</p> <p>– dyskusja na temat zalet i wad wielkich inwestycji hydrologicznych na wybranych przykładach</p> <p>– analiza negatywnych skutków działalności rolniczej dla środowiska przyrodniczego (np. katastrofa jeziora Aralskiego, pustynnienie, deforestacja)</p> <p>– analiza negatywnych skutków działalności górniczej dla środowiska przyrodniczego</p> <p>– analiza sposobów zagospodarowywania terenów pogórnich (rekultywacja hałd)</p> <p>– analiza</p>
---	---	---	---

<p>4. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.</p> <p>5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym i zawodowym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>III. Kształtowanie postaw – wychowanie</p> <p>1. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości.</p> <p>2. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p> <p>3. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.</p> <p>4. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.</p>	<p>przykłady degradacji krajobrazu kulturowego miast i terenów wiejskich oraz wyjaśnia rolę planowania przestrzennego w jego kształtowaniu i ochronie;</p> <p>– identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko oraz podaje przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej i usługowej podejmowanych na wybranych obszarach, w tym cennych przyrodniczo.</p>	<p>odkrywkowe, hałdy);</p> <p>– podaje sposoby zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego w wyniku działalności górniczej (rekultywacja terenów pogórnich);</p> <p>– ocenia negatywne skutki turystyki w środowisku przyrodniczym (turystyka masowa, rozwój zagospodarowania turystycznego)</p> <p>– podaje sposoby zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego w wyniku działalności turystycznej i uprawiania turystyki;</p> <p>– ocenia negatywne skutki działalności transportowej (korki, inwestycje w infrastrukturę transportową na obszarach przyrodniczo cennych);</p> <p>– podaje sposoby zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego w wyniku działalności transportowej;</p> <p>– definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego;</p> <p>– wskazuje przykłady krajobrazów kulturowych w Polsce i na świecie.</p>	<p>negatywnych skutków turystyki dla środowiska przyrodniczego na wybranych przykładach</p> <p>– analiza negatywnych skutków działalności transportowej dla środowiska przyrodniczego na wybranych przykładach</p> <p>– przykłady krajobrazów kulturowych</p> <p>– przykłady degradacji krajobrazu kulturowego miast</p>
---	--	---	--

4. Sposoby osiągnięcia celów

Nauczyciel stosuje różnorodne metody i używa środków dydaktycznych adekwatnych do omawianych zagadnień. Na lekcji korzysta z zasobów dydaktycznych szkoły, przygotowanych przez siebie materiałów lub z materiałów przyniesionych/opracowanych przez uczniów.

Temat lekcji	Metody nauczania	Propozycje środków dydaktycznych
I. Źródła informacji geograficznej		
1.1. Metody pozyskiwania informacji geograficznych	<u>praca z różnymi źródłami informacji geograficznej:</u> wyszukiwanie informacji w internecie, rocznikach statystycznych, encyklopediach, czasopismach; <u>dyskusja;</u>	tabele, dane statystyczne, mapy, internet, roczniki statystyczne, encyklopedie, czasopisma
1.2. Metody prezentacji zjawisk w tabelach i na wykresach	<u>praca z materiałem źródłowym:</u> dane statystyczne, tabele, wykresy, dobieranie odpowiedniego typu wykresu do przedstawienia określonych danych statystycznych; <u>analiza danych statystycznych:</u> interpretacja tabel i wykresów różnych typów;	dane statystyczne, tabele, wykresy, opracowania statystyczne GUS, strona internetowa www.stat.gov.pl
1.3. Metody prezentacji zjawisk na mapach	<u>praca z materiałem źródłowym:</u> atlasy geograficzne, różne rodzaje map, opracowania statystyczne w formie kartogramów i kartodiagramów;	atlasy geograficzne, mapy ogólnogeograficzne i tematyczne, opracowania statystyczne GUS, strona internetowa www.stat.gov.pl
1.4. Czytanie i interpretacja mapy	<u>ćwiczenia z mapą:</u> czytanie skali mapy i legendy, analiza rysunku poziomicowego, interpretacja treści mapy;	atlasy geograficzne, mapy ogólnogeograficzne i tematyczne
II. Obserwacje astronomiczne		
2.1. Budowa Wszechświata. Galaktyki i gwiazdozbiory	<u>praca w grupach;</u> <u>analiza materiałów źródłowych;</u> <u>obserwacja nieba północnego:</u> rozpoznawanie gwiazdozbiorów i widocznych gołym okiem planet, określanie położenia ciała niebieskiego;	zdjęcia, mapy kosmosu, lornetki
2.2. Ziemia w Układzie	<u>praca z materiałem źródłowym:</u>	tablice przedstawiające budowę

Słonecznym	porównywanie cech planet i innych ciał niebieskich wchodzących w skład Układu Słonecznego;	Układu Słonecznego
2.3. Ruch obiegowy i obrotowy Ziemi	<u>praca z materiałem źródłowym:</u> plansze przedstawiające mechanizm ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; <u>pokaż:</u> model ruchu obiegowego Ziemi (tellurium);	plansze, model ruchu obiegowego Ziemi, globus indukcyjny
III. Dynamika zjawisk atmosferycznych		
3.1. Rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi	<u>analiza schematów:</u> budowa atmosfery, zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi na podstawie map i schematów umieszczonych w podręczniku, rozpoznawanie opadów i osadów atmosferycznych, określanie prawidłowości w rozmieszczeniu opadów;	schematy przedstawiające budowę atmosfery, typy rozkładów temperatury na Ziemi, mapy przedstawiające rozkład temperatury powietrza w styczniu i w lipcu, dane statystyczne przedstawiające rozkład temperatury w poszczególnych miesiącach roku w różnych miejscach na Ziemi, mapa przedstawiająca rozmieszczenie opadów na świecie
3.2. Mechanizm cyrkulacji atmosfery	<u>analiza schematów i map:</u> ośrodki baryczne, mechanizm cyrkulacji atmosferycznej, mapa rozkładu ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i lipcu, powstawanie frontów atmosferycznych, rozmieszczenie mas powietrza na Ziemi;	mapy i schematy przedstawiające rozkłady ciśnienia, mechanizmy cyrkulacji powietrza, mapa – rozmieszczenie mas powietrza na Ziemi, schematy obrazujące mechanizm powstawania frontów, rozmieszczenie mas powietrza na Ziemi, schematy obrazujące mechanizm powstawania frontów
3.3. Strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi	<u>metoda JIG SAW:</u> podział klasy na grupy i opracowanie przez poszczególne grupy cech danej strefy klimatycznej i typów klimatu; <u>analiza klimatogramów:</u> określanie typu klimatu i rozpoznawanie rozmieszczenia stacji klimatycznych na podstawie miesięcznego rozkładu temperatur i opadów;	mapa rozmieszczenia stref klimatycznych, wykresy temperatur i opadów rocznych w różnych typach klimatu
IV. Dynamika procesów hydrologicznych		
4.1. Zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi	<u>Dyskusja metaplan:</u> „Czy zagraża nam zmniejszenie zasobów wody pitnej?”	mapy – np. obszary niedoboru wody, schematy – np. zasoby wodne hydrosfery, bilans wodny Ziemi, duża plansza (plakat) do zapisywania argumentów dyskusji
4.2. Oceany i morza	<u>analiza map i schematów:</u> rozpoznawanie typów mórz, mapy zasolenia i temperatury powierzchniowej oceanów,	mapa – rozmieszczenie oceanów, mapa – układ prądów morskich

	poznawanie mechanizmów prądów morskich;	
4.3. Zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	<u>analiza mapy</u> : analiza sieci hydrograficznej na mapach;	mapy – zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie;
4.4. Lodowce i ich rozmieszczenie	<u>analiza map i schematów</u> : rozmieszczenie lodowców na Ziemi, schemat powstawania lodowców; <u>mapa mentalna</u> : skutki zanikania pokrywy lodowej, identyfikacja zagrożeń, sposoby zapobiegania	mapa – obszary występowania lodowców i pokrywy śnieżnej na świecie, schemat – etapy przekształcania śniegu w lód lodowcowy oraz klasyfikacja lodowców
V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych		
5.1. Budowa wnętrza Ziemi i tektonika płyt litosfery	<u>analiza schematów i map</u> : budowa wnętrza Ziemi, tektonika płyt litosfery;	infografika z podręcznika, plansze dydaktyczne
5.2. Podział skał i gospodarcze zastosowanie surowców skalnych	<u>analiza schematów i tabel</u> : klasyfikacja skał i wykorzystanie gospodarcze; <u>rozpoznawanie skał</u> ;	infografika z podręcznika, okazy skał
5.3. Wulkanizm, trzęsienia ziemi ruchy górotwórcze	<u>analiza schematów i map</u> : schematy przedstawiające typy intruzji magmowych, mechanizm powstawania wulkanów i trzęsień ziemi, mapa rozmieszczenia wulkanów i trzęsień ziemi; <u>metoda pokazu</u> : powstawanie gór, (animacje – powstawanie gór zrębowych, gór fałdowych);	mapy aktywności sesjmicznej i wulkanicznej, schematy przedstawiające rodzaje wulkanów i mechanizm działania,, plansze dydaktyczne, schematy i modele obrazujące ruchy górotwórcze i lądowtórce, filmy dydaktyczne obrazujące powstawanie gór
5.4. Zewnętrzne procesy modelujące powierzchnię Ziemi – erozja, transport, akumulacja i wietrzenie.	<u>analiza schematów</u> : typy wietrzenia, formy krasowe, działalność erozyjna i akumulacyjna rzek.	schematy, plansze dydaktyczne
5.5. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących, lodowców oraz wiatru.	<u>analiza schematów</u> : rzeźbotwórcza działalność lodowców, erozyjna i akumulacyjna działalność wiatru; <u>pokaz filmu</u> : procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi; <u>analiza modeli edukacyjnych</u> : model ukształtowania powierzchni Ziemi i form polodowcowych;	schematy, filmy dydaktyczne i modele edukacyjne, podręcznik
VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie		
6.1. Typy genetyczne gleb w Polsce	<u>analiza schematów</u> : czynniki wpływające na powstawanie gleb, mechanizm powstawania gleby; <u>mapa mentalna</u> : określanie cech charakterystycznych dla różnych typów gleb, określanie miejsca ich występowania oraz ich przydatności rolniczej;	infografika z podręcznika, mapa rozmieszczenia gleb w Polsce

6.2. Strefowość roślinna na Ziemi	<u>metoda JIGSAW</u> : podział uczniów na grupy i przygotowanie informacji na temat wybranych strefowych formacji roślinnych, następnie wymieszanie uczestników poszczególnych grup i wymiana informacji;	mapa rozmieszczenia stref roślinnych, mapa stref klimatycznych, mapa rozmieszczenia gleb
VII. Środowisko przyrodnicze Polski		
7.1. Regiony fizyczno-geograficzne Polski	<u>praca z atlasem</u> ; <u>metoda JIGSAW</u> : podział na grupy, każda grupa przygotowuje cechy charakterystyczne wybranego regionu fizyczno-geograficznego;	mapa fizyczna Polski z atlasu geograficznego, książka – J. Kondracki „Geografia regionalna Polski”. Podręcznik, źródła internetowe
7.2. Surowce mineralne Polski	<u>praca z atlasem</u> ; <u>analiza danych statystycznych</u> ;	mapa rozmieszczenia surowców mineralnych, dane statystyczne dotyczące wydobycia surowców mineralnych
7.3. Klimat Polski	<u>wykład informacyjny</u> ; <u>analiza klimatogramów</u> ; <u>analiza map tematycznych</u> ;	klimatogramy dla różnych miejsc w Polsce, mapy klimatyczne Polski
7.4. Sieć wodna Polski	<u>analiza map tematycznych</u> ;	mapy sieci rzecznej
7.5. Formy ochrony przyrody	<u>burza mózgów</u> : W jaki sposób chronić środowisko przyrodnicze? <u>analiza map tematycznych</u> ;	mapy ochrony przyrody w Polsce
Klasa II		
I. Rozwój społeczno-gospodarczy świata		
1.1. Podział polityczny świata	<u>analiza map</u> : podział polityczny świata, państwa i ich stolice;	mapa polityczna świata (z lat 80. i współczesna)
1.2. Procesy integracji politycznej i gospodarczej na świecie. Unia Europejska	<u>prezentacja multimedialna nt. Unii Europejskiej</u> ; <u>dyskusja nt. korzyści płynących z integracji politycznej i gospodarczej w ramach organizacji międzynarodowych</u> ;	plansze dydaktyczne dotyczące Unii Europejskiej, materiały ze źródeł internetowych dotyczące najważniejszych organizacji międzynarodowych
1.3. Współczesne konflikty zbrojne	<u>metoda JIG SAW</u> : Podział klasy na grupy i opracowanie przez poszczególne grupy różnych konfliktów zbrojnych (przyczyny, zasięg, konsekwencje);	mapa rozmieszczenia współczesnych konfliktów na świecie
1.4. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata	<u>analiza danych statystycznych</u> <u>mapa mentalna</u> : przyczyny i konsekwencje dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego świata; <u>analiza danych statystycznych</u> ; <u>dyskusja nt. czynników wpływających na zróżnicowanie struktury wytwarzania PKB</u> ;	dane dotyczące mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego (np. PKB na mieszkańca), dane dotyczące mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego (np. PKB na mieszkańca), dane dotyczące mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego (np. PKB na mieszkańca)

II. Rozwój demograficzny ludności		
2.1. Rozmieszczenie ludności na świecie	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>analiza map tematycznych;</u> <u>dyskusja nt. czynników</u> wpływających na rozmieszczenie ludności;	dane statystyczne dotyczące gęstości zaludnienia, mapa gęstości zaludnienia
2.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>analiza map tematycznych;</u> <u>dyskusja nt. przyczyn</u> wyludniania się niektórych obszarów;	dane dot. zmian w liczbie ludności, schemat obliczania przyrostu rzeczywistego i współczynnika dynamiki zaludnienia, mapy tematyczne dotyczące regionów wzrostu i spadku liczby ludności (obszary wzrostu zaludnienia i depopulacji). dane dotyczące urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego, mapy zróżnicowania urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w Europie i na świecie
2.3. Migracje ludności	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>analiza map tematycznych;</u>	schemat dotyczący klasyfikacji migracji, dane statystyczne dotyczące napływu, odpływu ludności i salda migracji, mapy tematyczne: zróżnicowanie salda migracji
2.4. Struktura narodowościowa ludności	<u>analiza danych statystycznych;</u>	dane dotyczące udziału obcokrajowców w poszczególnych krajach UE (na podstawie Eurostat)
2.5. Struktura wieku i proces starzenia się ludności	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>analiza schematów;</u> <u>dyskusja nt. przyczyn i</u> konsekwencji starzenia się ludności;	dane dotyczące zmian w strukturze wieku ludności oraz współczynniki obciążenia ekonomicznego, piramidy płci i wieku ludności
2.6. Struktura wykształcenia ludności	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>dyskusja nt. ograniczenia</u> poziomu analfabeyzmu;	dane dotyczące poziomu wykształcenia i analfabetyzmu w niektórych regionach świata
2.7. Urbanizacja w Polsce i na świecie	<u>analiza schematów;</u> <u>analiza map, zdjęć satelitarnych;</u>	mapy, fotografie i zdjęcia satelitarne przedstawiające obszary o różnym etapie rozwoju urbanizacji
2.8. Czynniki rozwoju obszarów wiejskich	<u>dyskusja nt. zmian w funkcjach</u> wsi i czynnikach wpływających na współczesny rozwój obszarów wiejskich	materiał z podręcznika
III. Współczesne kierunki rozwoju gospodarczego na świecie		
3.1. Zmiana roli sektorów gospodarki. Rolnictwo, przemysł i usługi	<u>analiza danych statystycznych;</u>	dane dotyczące struktury zatrudnienia według trzech głównych sektorów gospodarki w wybranych krajach świata
3.2. Procesy globalizacji i konsumpcjonizm	<u>mapa mentalna (korzyści i</u> <u>negatywne aspekty globalizacji);</u>	materiał z podręcznika
3.3. Rozwój gospodarczy Polski	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>analiza map tematycznych;</u>	dane dotyczące wskaźników rozwoju gospodarczego

3.4. Gospodarka oparta na wiedzy i kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	<u>pogadanka nt.</u> innowacyjności gospodarki; <u>analiza danych statystycznych;</u> <u>dyskusja nt.</u> skutków kształtowania się społeczeństwa informacyjnego;	dane dotyczące wydatków na sektor R&D; materiał z podręcznika i źródeł internetowych;
3.5. Kapitał ludzki	<u>dyskusja nt.</u> roli kapitału ludzkiego we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym;	materiał z podręcznika
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo.		
4.1. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa	<u>mapa mentalna</u> dotycząca czynników rozwoju rolnictwa;	plansze dydaktyczne, schematy
4.2. Główne uprawy roślinne i chów zwierząt na świecie.	<u>metoda JIGSAW:</u> podział na grupy, każda grupa prezentuje jedną uprawę roślinną z omówieniem znaczenia tej rośliny, wielkości zbiorów, plonów, rozmieszczenia na świecie;	dane statystyczne z fao.org
4.3. Lesistość i gospodarka leśna	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>pogadanka –</u> znaczenie gospodarki leśnej;	dane dotyczące udziału powierzchni leśnej dla wybranych krajów
4.4. Rybołówstwo i eksploatacja zasobów morskich	<u>praca z atlasem;</u> <u>analiza danych statystycznych</u>	oznaczenie głównych łowisk, dane dotyczące wielkości połowów
V. Przemysł i budownictwo		
5.1. Czynniki lokalizacji przemysłu	<u>burza mózgów:</u> Zmiany w lokalizacji przemysłu	źródła internetowe
5.2. Przemysł tradycyjny i przemysł wysokich technologii	<u>metoda projektowa:</u> charakterystyka wybranego obszaru koncentracji przemysłu tradycyjnego i wysokich technologii w Polsce i na świecie (np. Zagłębie Ruhry, Dolina Krzemowa, Dolina Lotnicza, Park Biotechnologiczny, Technopolja)	źródła internetowe
5.3. Procesy deindustrializacji i reindustrializacji	<u>analiza schematów;</u> <u>metoda studiów</u> <u>przykładowych;</u>	schematy procesów deindustrializacji i reindustrializacji, przykłady ww. procesów ze źródeł internetowych
5.4 Rola budownictwa w gospodarce Polski	<u>Pogadanka nt.</u> czynników rozwoju budownictwa <u>Analiza fotografii</u>	Fotografie dotyczące różnych stylów budownictwa w różnych kręgach kulturowych
5.5. Surowce energetyczne na świecie. Produkcja energii elektrycznej i zmiany w strukturze jej zużycia.	<u>analiza danych</u> <u>statystycznych;</u> <u>analiza wykresów;</u> <u>analiza schematów;</u>	dane dotyczące zasobów i wydobycia surowców energetycznych, dane dotyczące produkcji i zużycia energii elektrycznej oraz struktury jej wytwarzania

VI. Rola usług we współczesnej gospodarce		
6.1. Zróżnicowanie i znaczenie sektora usług w Polsce i na świecie	<u>mapa mentalna nt. znaczenia sektora usług;</u> <u>analiza danych statystycznych;</u>	dane statystyczne dotyczące udziału zatrudnienia w usługach
6.2. Rodzaje transportu i ich uwarunkowania rozwoju w Polsce	<u>analiza map tematycznych;</u> <u>analiza danych statystycznych;</u> <u>metoda problemowa:</u> Czy należy rozwijać transport kolejowy i jakie są jego perspektywy w przyszłości?	mapy rozmieszczenia sieci transportowej (drogi, koleje, sieć transportu wodnego i lotniczego), dane statystyczne dotyczące wielkości przewożonych ładunków oraz pasażerów
6.3. Rozwój turystyki w Polsce i na świecie	<u>analiza danych statystycznych;</u> <u>metoda projektowa nt. atrakcyjności i zagospodarowania turystycznego wybranego regionu Polski lub świata;</u>	dane dotyczące liczby przyjazdów turystów zagranicznych (na podstawie UNWTO)
Klasa III		
I. Społeczeństwo i gospodarka Polski		
1.1. Rozmieszczenie ludności Polski	<u>analiza map tematycznych;</u>	mapa gęstości zaludnienia
1.2. Struktura demograficzna ludności Polski	<u>analiza danych statystycznych;</u>	wskaźniki struktury wieku ludności Polski, współczynniki starzenia się
1.3. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności Polski	<u>analiza map tematycznych;</u> <u>analiza danych statystycznych;</u> <u>dyskusja:</u> nt. niskiego poziomu dzietności w Polsce i jego regionalnego zróżnicowania;	dane z zakresu ruchu naturalnego ludności, mapy tematyczne dynamiki zaludnienia i przyrostu naturalnego
1.4. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności Polski	<u>analiza map tematycznych;</u> <u>analiza danych statystycznych;</u> <u>dyskusja nt przyczyn emigracji;</u>	dane dotyczące salda migracji i mapy salda migracji
1.5. Rynek pracy w Polsce	<u>analiza map tematycznych;</u> <u>analiza danych statystycznych;</u> <u>dyskusja nt. zróżnicowania poziomu bezrobocia w Polsce;</u>	dane dotyczące stopy bezrobocia
1.6. Urbanizacja i osadnictwo wiejskie w Polsce	<u>pogadanka</u>	dane statystyczne dotyczące poziomu urbanizacji, fotografie miast w Polsce i typów osadnictwa wiejskiego występujących w Polsce
1.7. Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w Polsce	<u>burza mózgów:</u> Jaki jest poziom rozwoju rolnictwa w Polsce na tle innych krajów Europy?	mapy tematyczne, wskaźniki dotyczące rozwoju rolnictwa
1.8. Zmiany strukturalne przemysłu Polski i	<u>metaplan:</u> analiza zmian strukturalnych przemysłu w	mapy tematyczne

gospodarka morską	grupach;	
1.9. Stan i zróżnicowanie rozwoju transportu	<u>metoda projektu</u> : analiza zróżnicowania poszczególnych form transportu w Polsce;	mapy tematyczne
1.10. Dziedzictwo kulturowe Polski	<u>pogadanka</u> ; <u>analiza map tematycznych</u> ;	mapy tematyczne dotyczące rozmieszczenia zabytków
II. Zróżnicowanie społeczno-kulturowe Polski		
2.1. Zróżnicowanie etnograficzne Polski	<u>pogadanka</u> nt. cech różnych grup etnograficznych w Polsce; <u>analiza map tematycznych</u>	mapy dotyczące rozmieszczenia grup etnograficznych, fotografie dot. tradycyjnego stroju grup etnograficznych, źródła internetowe
2.2. Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce	<u>analiza danych statystycznych</u> ;	wskaźniki dotyczące poziomu życia
2.3 Regionalne zróżnicowanie ubóstwa.	<u>analiza danych statystycznych</u> ;	wskaźniki dotyczące poziomu ubóstwa
2.4. Charakterystyka wybranych miast w Polsce	<u>burza mózgów</u> nt. cech wybranych miast w Polsce	fotografie wybranych miast, plany miast
2.5. Działania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego	<u>dyskusja</u> nt. działań samorządowych w regionie zamieszkania	źródła internetowe dotyczące działań swojej gminy/ powiatu/ dzielnicy, media społecznościowe
III. Uwarunkowania przyrodnicze gospodarczej działalności człowieka		
3.1. Przyrodnicze uwarunkowania rolnictwa	<u>pogadanka</u> ; <u>analiza mapy tematycznej</u> ;	mapy tematyczne: typy gleb, klimat, roślinność, ukształtowanie powierzchni i sieć hydrograficzna
3.2. Wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu i handel zagraniczny	<u>analiza danych statystycznych</u> ; <u>dyskusja</u> nt. znaczenia przemysłu wydobywczego;	dane statystyczne dotyczące wielkości wydobycia, mapy tematyczne: rozmieszczenie surowców mineralnych
3.3. Zmiany znaczenia czynników przyrodniczych w rozwoju gospodarczym. Rozwój zrównoważony	<u>dyskusja panelowa</u> : Rola środowiska przyrodniczego w gospodarce dawniej i dziś;	analiza źródeł internetowych
IV. Relacje człowiek – środowisko geograficzne		
4.1. Wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu	<u>mapa mentalna</u> : czynniki i konsekwencje powstawania smogu; <u>analiza danych statystycznych</u> ; <u>metoda problemowa</u> : Jak ograniczyć powstawanie smogu?	dane dotyczące emisji pyłów zawieszonych
4.2. Ocena wpływu wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne na przykładzie Zapory Trzech Przełomów na rzece Jangcy w Chinach	<u>debata oksfordzka</u> : „Wybudowanie Tamy Trzech Przełomów na rzece Jangcy nie było ekonomicznie uzasadnione”;	materiały z podręcznika i ze źródeł internetowych
4.3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze (erozja, deforestacja, pustyńnienie)	<u>mapa mentalna</u> : wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze;	źródła internetowe
4.4. Wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze. Rekułtywacja terenów pogórnicych	<u>metoda studiów przykładowych</u> ;	źródła internetowe

4.5 Degradacja krajobrazu kulturowego	<u>metoda studiów przykładowych;</u>	źródła internetowe
4.6. Przykłady proekologicznych sposobów rozwiązywania problemów związanych z negatywnym wpływem działalności człowieka na środowisko przyrodnicze	<u>metoda studiów przykładowych.</u>	źródła internetowe

5. Propozycje kryteriów ocen osiągnięć uczniów i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Systematyczna kontrola osiągnięć ucznia obejmuje:

- znajomość i rozumienie zagadnień omawianych na lekcjach,
- analizę przyrostu wiedzy,
- stosunek uczniów do przedmiotu,
- aktywność na lekcjach,
- systematyczność, obowiązkowość i dokładność pracy.

Ocenianie ma też za zadanie motywowanie uczniów do dalszej pracy, uczenia się i rozszerzania wiedzy. Zakres treści poddawanych kontroli nie powinien być większy niż zakres materiału nauczania.

a) Wymagania konieczne na ocenę **dopuszczającą**

Uczeń posiada wiadomości i umiejętności umożliwiające rozumienie podstawowych procesów zachodzących w środowisku, potrafi wykonywać proste zadania z życia codziennego.

b) Wymagania podstawowe na ocenę **dostateczną**

Są to wymagania wyznaczone przez główne cele programu nauczania.

Uczeń posiada podstawowe wiadomości i umiejętności, rozumie najważniejsze, stosunkowo łatwe do opanowania zagadnienia. Zdobyte wiadomości i umiejętności ucznia są niezbędne do kontynuowania nauki, są też użyteczne w życiu.

c) Wymagania rozszerzające na ocenę **dobrą**

Wymagania są pogłębieniem i poszerzeniem wymagań podstawowych.

Uczeń potrafi samodzielnie rozwiązywać zadania o pewnym stopniu trudności. Potrafi dostrzec zależności przyczynowo-skutkowe. Uczeń posiada wiadomości i umiejętności umiarkowanie trudne do opanowania, przydatne, ale nie niezbędne w dalszej nauce, użyteczne w życiu.

d) Wymagania dopełniające na ocenę **bardzo dobrą**

Uczeń w stopniu wyczerpującym opanował materiał podstawy programowej. Samodzielnie interpretuje problemy i procesy zachodzące w przyrodzie. Wykorzystuje różne źródła informacji oraz wiedzę z różnych dziedzin nauki. Wiadomości i umiejętności ucznia obejmują zagadnienia trudne do opanowania, twórcze poznawczo.

e) Wymagania na ocenę **celującą**

Uczeń potrafi wykorzystać wiedzę zaczerpniętą z różnych źródeł informacji. Samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia i zainteresowania. Biegłe posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych i praktycznych.

Metody sprawdzania osiągnięć ucznia:

- wypowiedzi ustne,
- kartkówki, sprawdziany,

- prace domowe,
- prace klasowe,
- projekty, prezentacje,
- inne.

6. Organizacja edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Nauczyciel ma za zadanie zindywidualizować wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości. Wybór form indywidualizacji zależy od rozpoznanego potencjału każdego ucznia. Nauczyciel dobiera zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami.

Należy pamiętać, że dostosowanie wymagań dotyczy warunków procesu dydaktycznego obejmującego odpowiednie formy, metody i środki dydaktyczne oraz zewnętrzną organizację lekcji. Nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych. Uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych również realizuje podstawę programową.

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – uczniowie z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, niedostosowani społecznie, zagrożeni niedostosowaniem społecznym, wybitnie zdolni.

1. Uczeń z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się (w tym uczeń z afazją)

- ✓ w ocenie należy uwzględnić trudności w poprawnym formułowaniu zdań, zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej;
- ✓ sposób sprawdzania wiedzy należy dostosować do możliwości percepcyjnych ucznia;
- ✓ sposób sprawdzania i egzekwowania wiedzy należy dostosować do jego możliwości psychofizycznych, np. nie odpytywać ustnie ucznia z trudnościami w artykulacji;
- ✓ należy używać języka alternatywnego.

2. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysgrafia, dysleksja, dysortografia, dyskalkulia). Należy:

- ✓ wprowadzać w nauczaniu metody i techniki aktywizujące, używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania;
- ✓ zmniejszyć liczbę zadań (poleceń) do wykonania, np. podczas sprawdzianu/kartkówki;
- ✓ kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń
- ✓ unikać wyrywania do odpowiedzi, odpytywania przy całej klasie;
- ✓ uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych;
- ✓ uwzględniać złą orientację w czasie i przestrzeni (wskazywanie kierunków, obliczanie czasu, zamiana skali, obliczanie wysokości górowania Słońca, określanie położenia geograficznego, porządkowanie wydarzeń itp.);

- ✓ uwzględniać trudności z czytaniem i rysowaniem map;
- ✓ brać pod uwagę trudności z tworzeniem schematów i rysunków;
- ✓ pomagać podczas wypowiedzi ustnych przez naprowadzanie i powtarzanie poleceń;
- ✓ często oceniać prace domowe;
- ✓ podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie;
- ✓ nie oceniać błędów w tekście, lecz jego zawartość i poprawność merytoryczną;
- ✓ w przypadku dysgrafii umożliwić uczniowi wykonywanie prac na komputerze lub pismem drukowanym;
- ✓ nieczytelne fragmenty prac odczytywać w indywidualnym kontakcie z uczniem;
- ✓ uwzględnić w ocenie pracy ucznia poprawność toku rozumowania, a nie tylko prawidłowość wyniku końcowego;
- ✓ podzielić na mniejsze partie materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń. Tam, gdzie jest taka możliwość, pozwolić na korzystanie z gotowych wzorów, tablic itp.

3. Uczeń niedostosowany społecznie lub zagrożony niedostosowaniem (w tym z zaburzeniami zachowania). Należy:

- ✓ oceniać zaangażowanie i wkład pracy ucznia w lekcję;
- ✓ pozytywnie oceniać zachowania prospołeczne;
- ✓ angażować ucznia w pracę w grupach i pozytywnie oceniać jego współpracę z innymi uczniami i wywiązywanie się z powierzonych mu zadań;
- ✓ umożliwić pracę w małych grupach.

4. Uczeń wybitnie zdolny. Należy:

- ✓ stosować metody i formy pracy odpowiadające potrzebom i zainteresowaniom ucznia;
- ✓ stwarzać możliwości udziału w konkursach geograficznych i olimpiadach oraz kołach zainteresowań o tematyce geograficznej;
- ✓ proponować pracę metodą projektu;
- ✓ angażować w przygotowanie i przeprowadzanie debat czy szkolnych sesji naukowych;
- ✓ wyznaczać dodatkowe zadania do wykonania, zgodne z uzdolnieniami ucznia;
- ✓ proponować dodatkową literaturę (np. czasopisma specjalistyczne).

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – uczniowie niepełnosprawni (m.in. z wadami słuchu i wzroku, z zespołem Aspergera i autyzmem, z niepełnosprawnością ruchową), uczniowie z chorobami przewlekłymi, z ADHD.

1. Uczeń niedowidzący. Należy:

- ✓ w przypadku prac pisemnych (sprawdzianów, prac kontrolnych) przygotować zestaw zadań, poleceń, pytań napisanych odpowiednio większymi literami, z większym kontrastem;
- ✓ przygotowywać materiał analityczny (tabele, wykresy, mapy) w odpowiednio dużym formacie;
- ✓ zmniejszyć liczbę zadań;
- ✓ nie oceniać poziomu graficznego pracy;
- ✓ oceniać głównie wypowiedzi ustne;
- ✓ zezwolić na korzystanie z szerokiej gamy pomocy (optycznych, graficznych, dotykowych);
- ✓ umożliwić siedzenie w pierwszej ławce.

2. Uczeń niedosłyszający. Należy:

- ✓ mówić spokojnie, niezbyt głośno i szybko, z odpowiednim natężeniem głosu, zwracać się wprost do ucznia, opowiadać o wykonywanych czynnościach i doświadczeniach;
- ✓ posadzić ucznia w pierwszej ławce;
- ✓ dostosować sposób sprawdzania wiedzy do możliwości percepcyjnych ucznia;
- ✓ patrzeć na twarz ucznia podczas zadawania pytania;
- ✓ powtarzać polecenia;
- ✓ zapisywać na tablicy lub kartce ważniejsze i trudniejsze informacje;
- ✓ oceniać głównie prace pisemne;
- ✓ ignorować błędy wynikające z niedosłuchu przy ocenie prac pisemnych.

✓

3. Uczeń zespołem Aspergera i autyzmem. Należy:

- ✓ nie zmieniać miejsca ucznia w klasie, ograniczyć do minimum zmiany w otoczeniu, przygotować ucznia na ewentualne zmiany i stosować wizualizacje pojęć abstrakcyjnych;
- ✓ ograniczać bodźce dźwiękowe, zapachowe, wzrokowe;
- ✓ zachęcać ucznia do pracy w grupie, lecz nie przymuszać do nich;
- ✓ stawiać jasne, jednoznaczne i konkretne pytania, upewnić się, czy uczeń słucha i wie, co ma robić;
- ✓ stosować techniki aktywizujące (np. mapy pamięci, burzę mózgów);
- ✓ oceniać w oparciu o tzw. pozytywne wzmocnienia – pochwały, nagradzanie;
- ✓ w ocenianiu oddzielać te obszary, w których trudności wynikają z zaburzeń;
- ✓ dostosować zadawane prace do możliwości ucznia;
- ✓ ograniczyć liczbę zadań.

4. Uczeń z niepełnosprawnością ruchową. Należy:

- ✓ zorganizować przestrzeń w sali, by ułatwić uczniowi poruszanie się na wózku;
- ✓ podczas zajęć terenowych przygotować odpowiednie trasy i opiekę nauczyciela wspierającego;
- ✓ w razie potrzeby zmniejszyć liczbę zadań.

5. Uczeń z cukrzycą. Należy:

- ✓ zapewnić warunki do mierzenia poziomu cukru i przyjęcia insuliny;
- ✓ zapewnić możliwość spożycia posiłku o każdej porze, zgodnie z potrzebami i zaleceniami lekarskimi;
- ✓ dostosować formy sprawdzania wiedzy do jego aktualnego stanu zdrowia.

6. Uczeń z epilepsją. Należy:

- ✓ zapewnić bezpieczeństwo w sali w razie ataku choroby;
- ✓ zapewnić możliwość odpoczynku po przebyciu ataku choroby lub w celu jego zapobieżenia;
- ✓ dostosować formy sprawdzania wiedzy do jego aktualnego stanu zdrowia.

7. Uczeń z ADHD, zaburzeniami emocji i zachowania, nadpobudliwością ruchową oraz zaburzeniami koncentracji uwagi. Należy:

- ✓ oceniać wartość merytoryczną prac, a nie zachowanie ucznia;
- ✓ stosować przerwy w trakcie sprawdzianu, aby uczeń miał szansę odreagować napięcie z nim związane;
- ✓ zmniejszyć liczbę zadań;
- ✓ z uwagi na labilność nastroju lub rozproszenie uwagi dostosować warunki sprawdzania wiedzy: sala wyciszona, uboga w różnego rodzaju bodźce rozpraszające uwagę;
- ✓ stosować jasno i prosto sformułowane polecenia, unikać poleceń wielokrotnie złożonych.

7. Literatura

- Bajkiewicz-Grabowska E., Mikulski Z., *Hydrologia ogólna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.
- Bednarek R., Prusinkiewicz Z., *Geografia gleb*, PWN, Warszawa 1990.
- Cabaj W., *Obserwacje i pomiary w nauczaniu geografii fizycznej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2012.
- Chełmicki W., *Woda – zasoby, degradacja, ochrona*, PWN, Warszawa 2019.
- Chmurzyński B., *O opiniach wydawanych przez poradnie*, [w:] „Problemy Opiekuńczo–Wychowawcze” 2002 nr 3.
- Hetman A., *Możliwości psychofizyczne uczniów z zaburzeniami a ocena szkolna*, [w:] „Szkoła Specjalna” 2003 nr 3.
- Iwanowska M., *Uczeń z trudnościami – Problem czy wyzwanie*, [w:] „Nowa Szkoła” 2004 nr 7.
- Wiercioch U., *Ocenianie uczniów ze zdiagnozowanymi zaburzeniami* [w:] „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2003 nr 3.
- Dębski B., *Trappist – 1. Siedem planet piekielnych. Urania – Postępy Astronomii*, nr 3, 2017.
- Encyklopedia Geograficzna Świata. Tom VIII Wszechświat*, Wyd. Opres, Kraków 1997.
- Flis J., *Wstęp do geografii fizycznej*, WSiP, Warszawa 1988.
- Flis J., *Słownik szkolny. Terminy geograficzne*, WSiP, Warszawa 1998.
- Geografia. Encyklopedia Szkolna PWN*, J. Puskarz (red.), PWN, Warszawa 2002.
- Główny Urząd Statystyczny, 2014. *Graficzna prezentacja danych statystycznych. Wykresy, mapy, GIS*. Warszawa, www.stat.gov.pl.
- Gotlib D., Iwaniak A., Olszewski R., *GIS. Obszary zastosowań*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Iwańczak B., *GIS – cyfrowe mapy na lekcjach*, „Geografia w Szkole”, nr 6, 2013.
- Jarzynka K., *GIS na ratunek. Światowy dzień Systemów Informacji Geograficznej*, „Geografia w Szkole”, nr 3, 2017.
- Kaczorowska Z., *Pogoda i klimat*, WSiP, Warszawa 1986.
- Kowalski P. J., *Kartografia w Internecie*, „Geografia w Szkole”, nr 2, 2011.
- Kożuchowski K. (red.), *Meteorologia i klimatologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- Kożuchowski K., *Klimat Polski. Nowe spojrzenie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Kreiner J. M., *Ziemia i Wszechświat. Astronomia nie tylko dla geografów*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2009.
- Krupiński M., *Satelitarne obserwacje Ziemi cennym źródłem informacji o naszej planecie*, „Geografia w Szkole”, nr 2, 2011.
- Martyn D., *Klimaty kuli ziemskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Medyńska-Gulij B., *Kartografia. Zasady i zastosowania geowizualizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2015.
- Migoń P., *Geomorfologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2019.
- Mizerski W., *Geologia dynamiczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- Mizerski W., *Przewodnik do ćwiczeń z geologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- Mocek A., *Gleboznawstwo*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2014.
- Narkiewicz J., *Globalny system pozycyjny GPS*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 2003.

- Narkiewicz J., *GPS i inne satelitarne systemy nawigacyjne*. Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 2007.
- Opach T., *GIS, czyli mapa i baza danych w jednym*, „Geografia w Szkole”, nr 2, 2011.
- Pieniążek M., Zych M., *Mapy statystyczne. Opracowanie i prezentacja danych*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017, www.stat.gov.pl.
- Podbielkowski Z., *Roślinność kuli ziemskiej*, WSiP, Warszawa 1987.
- Pryłowska-Nowak E., *Współczesne narzędzia nauczyciela geografii*, „Geografia w Szkole”, nr 6, 2013..
- Pydziński B., Zając S., *Klimatologia w szkole*, WSiP, Warszawa 1980.
- Rudnicki K., *Astronomia*. http://astronomianova.org/pdf/Astronomia_Konrad_Rudnicki.pdf
- Runge J., *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej*. Wydawnictwo UŚ, Katowice 2006.
- Tracz M., Warcholik W., *Zabawy i gry terenowe z GPS – geocaching*, „Geografia w Szkole”, nr 6, 2013.
- Trojan K., *Geografia planetarna – wyzwanie dla odkrywców XXI wieku*, „Geografia w Szkole” nr 5, 2016.
- Uliszak R., *Odbiornik turystyczny GPS – w jaki sposób może być przydatny w nauczycielowi i turyście?*, „Geografia w Szkole”, nr 2, 2011.
- Uliszak R., *Z odbiornikiem GPS w nieznanym terenie – wprowadzanie współrzędnych punktów – ćwiczenie 1.*, „Geografia w Szkole”, nr 2, 2011.
- Uliszak R., *Zapisywanie oraz przechowywanie waypointów – ćwiczenie 2.*, „Geografia w Szkole”, nr 2 2011.
- Urbański J., *GIS w badaniach przyrodniczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008.
- Warcholik W., *GPS – nowe zainteresowania ucznia*, „Geografia w Szkole”, nr 4, 2000.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom I: Planeta Ziemia*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1995.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom II: Budowa Ziemi*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1996.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom III: Ewolucja Ziemi*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1996.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom IV: Wody Ziemi*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1996.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom V: Pogoda i klimat Ziemi*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1997.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom VI: Rzeźba powierzchni Ziemi*, Wyd. Kurpisz, Poznań 1997.
- Wielka Encyklopedia Geografii Świata. Tom VII: Szata roślinna Ziemi*, . Wyd. Kurpisz, Poznań 1997.
- Winklewski J., *Nauczanie podstaw geografii*, WSiP, Warszawa 1988.
- Żyszkowska W., Spallek W., Borowicz D., *Kartografia tematyczna*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej – rozporządzenie MEN z dnia 26 lipca 2018.